

DNR: 5.1.1-2020-1019
DATUM: 2021-01-14
ERT DATUM: 2020-09-30
ER REFERENS: S2020/06592

Socialdepartementet
s.remissvar@regeringskansliet.se
s.fs@regeringskansliet.se

Yttrande över betänkandet Hållbar socialtjänst – En ny socialtjänstlag (SOU 2020:47)

Riksrevisionen har beretts tillfälle att lämna synpunkter på betänkandet Hållbar socialtjänst – En ny socialtjänstlag (SOU 2020:47). Riksrevisionen lämnar synpunkter på delar av betänkandet utifrån iakttagelser och slutsatser som dragits i tidigare granskningsrapporter.

Riksrevisionens synpunkter på enskilda förslag:

Bestämmelserna om särskilda avgifter upphävs (10.3.5)

Riksrevisionen tar inte ställning till förslaget att ta bort den särskilda avgiften men vill påpeka vissa förhållanden.

Kommunernas administrativa börda bör noga vägas mot enskildas rättssäkerhet innan riksdagen fattar beslut om att helt ta bort sanktionsåtgärder. Både den särskilda avgiften och rapporteringsskyldigheten har ett viktigt syfte att värna enskildas rättssäkerhet. Anledningen är att en enskild som fått ett beslut om en viss insats enligt SoL¹ - eller LSS² - inte har möjlighet att vända sig någonstans för att kräva att beslutet också verkställs.

Riksrevisionen konstaterade 2019³ att den särskilda avgiften var administrativt krävande att hantera, att relativt få avgifter dömdes ut i förhållande till antalet rapporterade ej verkställda beslut och att de flesta beslut var verkställda när avgiften dömdes ut. Samtidigt var slutsatsen att risken för avgift ändå hade betydelse. I intervjuer med enskilda kommuner framkom att kommunerna var mycket medvetna om risken för

¹ Socialtjänstlag (2001:453)

² Lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS)

³ Ej verkställda beslut – rapporteringsskyldighet och särskild avgift i SoL och LSS (RiR 2019:23).

avgift. Vissa kommuner hade även rutiner för att undvika avgift, där beslut som riskerade att få avgift fick företräde i kommunernas handläggning.

Riksrevisionen konstaterade också i en granskning av Inspektionen för vård och omsorgs (IVO:s) tillsyn 2019 att IVO visserligen har tillgång till andra åtgärder såsom föreläggande och vite men använder dessa väldigt sällan.⁴ När den särskilda avgiften infördes dömdes dessa andra alternativ ut som otillräckliga i regeringens förarbeten.⁵ Det är mot denna bakgrund oklart om IVO:s tillsyn är tillräcklig som ersättning för den särskilda avgiften.

Det är även viktigt att framhålla att IVO ansöker om, och förvaltningsrätten dömer ut, betydligt fler särskilda avgifter inom LSS jämfört med SoL. Att bara ta bort den särskilda avgiften inom SoL kommer därför inte lösa problemet med kommunernas administrativa börda. För att ta bort den särskilda avgiften inom LSS skulle det dock behövas ytterligare underlag kring avgiftens betydelse för enskildas rättssäkerhet och möjligheten att ersätta avgiften med andra sanktionsåtgärder.

Tiden för rapportering av ej verkställda beslut förlängs (10.3.6)

Riksrevisionen tillstyrker förslaget om ändrad rapporteringsskyldighet i syfte att minska kommunernas administrativa börda, men vill framhålla att motsvarande förändring då även bör göras i LSS. Annars blir systemet inte likformigt och den effekt på den administrativa bördan som förslaget syftar till blir svår att uppnå.

Enligt Riksrevisionens granskning var tiden till verkställighet i genomsnitt kortare än sex månader inom SoL, det var rapportering av beslut enligt LSS som drog upp snittet.⁶ En rapportering var sjätte månad inom SoL kan därför innebära att många beslut redan är verkställda när de rapporteras in. Samtidigt kan denna kunskap vara viktig eftersom ett beslut ska verkställas omedelbart. En kommun som sätter i system att verkställa beslut strax innan tidpunkten för rapportering kan fortfarande bli föremål för sanktionsåtgärd, och även särskild avgift om den behålls.

Förslag om uppdrag till lämplig myndighet om att ge kommunerna stöd till systematisk uppföljning (12.3.4)

Riksrevisionen tillstyrker förslaget om att regeringen bör ge en myndighet i uppdrag att lämna förslag till hur stödet till systematisk uppföljning kan utvecklas i samarbete med SKR och de regionala samverkans- och stödstrukturerna.

⁴ Inspektionen för vård och omsorg – en tillsynsverksamhet med förhinder (RiR 2019:33).

⁵ Se beskrivning i RiR 2019:23.

⁶ RiR 2019:23.

Riksrevisionen konstaterade i en granskning av en tillfällig satsning inom äldreomsorgen, den så kallade Äldresatsningen, att det statliga stödet till systematiskt förbättringsarbete inom kommunal hälso- och sjukvård och socialtjänst behöver stärkas.⁷ Granskningen visade att de positiva resultat som erhållits av att registrera äldre i äldreomsorgen i kvalitetsregister behöver tas tillvara för att åstadkomma en generell kvalitetsutveckling inom hela äldreomsorgen. Riksrevisionens bedömning är att staten har en viktig roll för att stödja det lokala förbättringsarbetet. I denna granskning pekade vi särskilt på utvecklingen av kommunernas journalsystem som verktyg för uppföljning och förbättringsarbete. Iakttagelser från granskningen kan även vara värdefulla för att utveckla stöd till systematisk uppföljning inom andra områden i socialtjänsten.

Förslag om att regeringen ska ingå överenskommelse med SKR om att utveckla nya metoder och arbetssätt (10.4.1)

Riksrevisionen tar inte ställning till förslaget om att regeringen bör ingå en överenskommelse med SKR om att utveckla nya metoder och arbetssätt inom socialtjänsten, men vill framhålla att Socialstyrelsens roll bör tydliggöras i samband med en eventuell överenskommelse. Det gäller särskilt ansvaret för att verksamheten i socialtjänsten ska bedrivas i överensstämmelse med vetenskap och beprövad erfarenhet samt hur uppnådda resultat eller andra påbörjade arbeten inom ramen för överenskommelsen ska förvaltas på längre sikt.

Riksrevisionen konstaterade i granskningen av Äldresatsningen⁸ att den överenskommelse som regeringen gjorde med SKR troligen gav en högre verkningsgrad än om regeringen hade lagt ansvaret för utveckling och implementering på en statlig myndighet. Samtidigt skapade detta otydligheter i Socialstyrelsens roll. Resultatet blev bristande samordning av kunskapsstöd och vägledning och att den långsiktiga förvaltningen av resultat blev lidande. Riksrevisionen har tidigare gjort motsvarande generella iakttagelser i en sammanfattande granskning av statens styrning av hälso- och sjukvården.⁹ Styrformer som ger SKR en central roll i styrningen av vården kan ge snabbare resultat men kan leda till att det statliga ansvaret på sikt blir otydligt.

Riksrevisor Helena Lindberg har beslutat detta remissvar. Revisionsdirektör Olof Widmark har varit föredragande. Enhetschef Magdalena Brasch och revisionsdirektör Anneli Josefsson har deltagit i den slutliga handläggningen.

⁷ Äldresatsningen – effektiviteten i statens satsning på kvalitetsregister i äldreomsorgen (RiR 2020:19).

⁸ RiR 2020:19.

⁹ Staten och SKL – en slutrapport om statens styrning på vårdområdet (RiR 2017:3).

DNR: 5.1.1-2020-1019

DATUM: 2021-01-14

Remiss 5.1.1-2020-1019: betänkandet Hållbar socialtjänst – En ny socialtjänstlag (SOU 2020:47)

Helena Lindberg

Olof Widmark